

N:o 13.

Ank. till Riksd. kansli den 20 mars 1896, kl. 1 e. m.

*Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1,
angående handeln med vin och maltdrycker.*

Till utskottets behandling hafva hänvisats, bland andra, följande tre motioner, nemligen:

n:o 210, hvori motionärerna föreslå:

»att Riksdagen för sin del besluter att hos Kongl. Maj:t hemställa om sådana förändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., att en gräns bestämmes mellan å ena sidan s. k. svagdricka och å andra sidan de starkare maltdryckerna, samt att handeln med svagdricka undan- drages de inskränkande bestämmelser, som nu gälla för handeln med maltdrycker i allmänhet, och ställes på samma linie som handeln med de i 8 § af nämnda kongl. förordning omförmälda drycker»; samt

n:o 20, deri motionären anhåller:

»att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om sådan ändring af nu gällande lagstiftning angående handeln med vin och maltdrycker, att 1:o) en gräns bestämmes mellan öl och svagdricka, 2:o) handeln med vin och öl icke må, vare sig i stad eller på land, förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras»;

n:o 213, hvori motionärerna hemställa:

»att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla om så-
Bih. till Riksd. Prot. 1896. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 11 Häft. (N:is 13 och 14). 1

dana förändringar i nu gällande förordning om handeln med vin och maltdrycker med mera:

att handeln med vin och maltdrycker skiljes från annan handel, så att ingen allenast på grund af förvärfvade handelsrättigheter må ega att sälja öl vare sig i mindre eller större partier; och

att ingen ölhandel å landet må kunna tillåtas utan vederbörande kommuns hörande och bifall.»

Till stöd för motionerna hafva motionärerna hufvudsakligen anført:

Herrar *John Olsson, E. J. Ekman* och *M. Alsterlund* m. fl. (motion n:o 210):

att frågan om svagdrickats frigörelse från de inskränkningar, som gälla för ölhandeln, syntes dem för nykterhetssaken vara af den stora vikt, att en tillfredsställande lösning af denna fråga, enligt deras förmenande, borde snarast möjligt komma till stånd;

att kostnaderna för den kontroll, hvilken torde vara för ändamålet erforderlig, om också afsevärda, dock icke torde kunna uppgå till sådana belopp, att det syntes böra afskräcka från genomförande af en grundsats, som af alla erkändes vara både möjlig att genomföra och rättvis samt i hög grad egnad att gagna nykterhetssaken;

att motionärerna fördenskull voro förvissade, att en ändring af den kongl. förordningen i det syfte, Riksdagen i skrifvelse (n:o 39) af 1892 begärt, skulle helsas med tillfredsställelse af befolkningen öfver allt i landet, möjligen med undantag af målsmännen för den industri, som uteslutande sysselsatte sig med tillverkningen af de starkare maltdryckerna, enär i deras intresse låge, att en ökad ölförbrukning komme till stånd;

att motionärerna voro öfvertygade, att de kostnader, som må blifva nödvändiga för genomförande af den ändring, de åsyftade, fullt skulle uppvägas af de moraliska och ekonomiska fördelar, som skulle vinnas genom förändringen i fråga: en ökad förbrukning af det oskadliga och i viss mån närande svagdrickat samt en motsvarande minskning af den ur alla synpunkter skadliga och förkastliga förbrukningen af de berusande maltdryckerna;

att den af Kongl. Maj:t berörda frågan om införande af maltbeskattning med nuvarande rikliga tillgångar i statskassan icke torde åtminstone under den närmaste tiden komma allvarligen på tal; samt

att motionärerna för öfrigt ansågo, att den af dem påyrkade samt af Riksdagen redan godkända reformen icke borde onödigt fördröjas genom att sammankopplas med den erkänt svårlösta och omtvistade maltbeskattningsfrågan. —

Herr *Waldenström* (motion n:o 20):

att vin och öl blifva allt mer och mer farliga rusdrycker, det erkändes öfverallt, och af denna orsak hade man ock sett sig tvungen att särskildt lagstifta om dem;

att öfva nödig kontroll öfver lagens efterlefnad vore emellertid omöjligt, så länge dessa varor finge säljas i hvarje handelsbod;

att man i kampen mot bränvinet snart fann det nödvändigt att skilja bränvinshandeln från annan handel;

att ingen nu torde finnas, som skulle vilja att bränvin finge säljas i hvarje handelsbod;

att hvad sålunda funnits nyttigt med afseende å bränvinet utan tvifvel skulle medföra samma nytta, om det, såsom behofvet allt mer och mer gjorde gällande, tillämpades äfven på öl och vin;

att man såsom det kraftigaste skälet vid bekämpande af den äskade förändringen framhållit, att det vore omöjligt dels att skilja mellan öl och svagdricka, dels ock att hindra efterjäsning af buteljeradt svagdricka samt deraf följande stegring af alkoholhalten;

att detta dock måste vara ett svepskäl;

att man såsom en gräns mellan öl och svagdricka kunde bestämma en viss procent alkoholhalt, t. ex. 3 eller 2 procent, och den, som ansåge sig icke kunna brygga en maltdryck med alkoholhalt under den bestämda gränsen, måtte gerna förhindras att befatta sig med den rörelsen;

att hvad åter anginge efterjäsningen ett stort bryggeribolag i Stockholm för några år sedan annonserade, att dess iskällardricka pasteuriserades, hvarigenom efterjäsning och stegring af alkoholhalten omöjliggjordes;

att, när sistlidne år några nykterhetsordnar förbjödo sina medlemmar att förtära maltdrycker med större alkoholhalt än 2 volymprocent, en bryggare i Stockholm strax erbjöd sig att tillverka och tillhandahålla en maltdryck, hvars alkoholhalt icke öfverstege nämnda gräns;

att det således nog *ginge*, blott man *ville*;

att motionären nu som förr ansåge det origtigt att i denna sak göra skilnad mellan stad och land;

att ölhandeln i de många brödbodarne och mjölmagasinen i städerna vållade lika stor skada som trots någon ölhandel i handelsbodarne på landet;

att det i städerna dessutom vore vida mindre än på landet behöfligt att öl såldes i hvarje butik; samt

att motionären för öfrigt till stöd för sin motion hänförde sig till hvad i sådant afseende förekommit uti föregående likartade motioner och deraf föranledda utredningar. —

Herrar *M. Alsterlund, And. Olsson* i Mårdäng, *A. H. Göthberg* m. fl. (motion n:o 213):

att under en lång följd af år i Riksdagen gjorts framställningar i syfte att få åtkomsten af äfven de svagare rusdryckerna öl och vin försvårad;

att sådant föranledts deraf, att det visat sig, att, i samma mån som de spirituösa dryckerna blifvit svåråtkomliga, ölet hufvudsakligen trädt i deras ställe;

att detta till en början betraktades som ett lyckligt förhållande, enär man i ölet såg mindre en rusgifvande än en nyttig och närande dryck, som, måttligt njuten, vore ofarligare än bränvinet;

att erfarenheten emellertid intygat, att ölet äfven kan i hög grad missbrukas och särskildt i en del samhällen, der stora arbetareskaror finnas, vålla oordningar, fylleri och störande uppträden af allehanda slag;

att det blir en alltmera vanlig företeelse, att personer fullständigt berusa sig af öl;

att erfarenheter och derpå fotade statistiska uppgifter från Göteborg ådagalagt, att icke ensamt missbruk af bränvin framkallat ett starkt rus, utan att äfven *ölmissbruk* i icke ringa grad bidragit att höja summan af fylleriförseelser;

att det emellertid icke vore blott der, hvarest ölstugor finnas, som ett omåttligt förtärande af öl och deraf följande oordningar förekommo, ty då ölet betraktades som en vanlig handelsvara, vore det icke svårt att åtkomma det när och hvar som helst, äfven om det icke finge utdrickas på platsen, der det köptes;

att genom bestämmelsen att i vanlig handelsbod på landsbygden ej finge försäljas öl och vin till afhemtning i mindre parti än tio liter visserligen någon inskränkning i frågan om handeln med nämnda drycker blifvit gjord, men då dels denna bestämmelse ofta kringginges och kontrolleringen vore svår att verkställa, dels försäljning af öl från fordon, utsända af bryggerier, eller så kallade öltappare fritt påginge, kräfdes i ordningens, sedlighetens och nykterhetens intresse mera tidsenliga och effektiva lagstiftningsåtgärder;

att enligt motionärernas åsigt en sådan åtgärd af verklig betydelse vore hvad Riksdagen år 1892 beslöt, nemligen *öl- och vinhandels*ns skiljande från vanlig handelsrörelse, en begäran, som emellertid då icke

vann Kongl. Maj:ts godkännande men föranledde till utfärdande af den så kallade tioliters-förordningen;

att motionärerna — som i detta sammanhang närmare refererat innehållet i 1892 års riksdagsskrifvelse i ämnet samt kritiserat de flera skäl, som för Kongl. Maj:t varit bestämmande, då Kongl. Maj:t funnit berörda skrifvelse i nu förevarande hänseende icke böra till någon åtgärd föranleda — ansågo det enda talande skälet mot deras framställning ligga i den omständigheten, att svagdrickat vore underkastadt samma lagstiftning som öl och vin;

att emellertid motionärerna ville påminna derom, dels att 1892 års Riksdag önskat, att en gräns bestämdes mellan svagdricka och öl, och att handeln med svagdricka icke skulle drabbas af samma inskränkande bestämmelser som handeln med öl, dels ock att i år i särskild motion framstälts yrkande i samma riktning;

att enligt motionärernas förmenande en bestämmelse om gränsskilnad mellan svagdricka och öl lika väl torde kunna meddelas här i Sverige som i Danmark, der en sådan gräns för närvarande vore bestämd; samt

att motionärerna — med instämmande i ett af herr C. O. Bergman uti en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 47) fäldt yttrande om omöjligheten att med någon framgång bekämpa dryckenskapen, så länge rätten att försälja öl i partier om tio liter åtföljde vanliga handelsrättigheter — slutligen ville fästa uppmärksamhet å den icke minst viktiga omständigheten, att det inom landet finnes en mängd handlande, hvilka af religiösa och nykterhetsskäl icke skulle vilja sälja öl och vin till afhemtning, men hvilka nu så godt som tvingades till dylik försäljning, enär de under rådande konkurrens eljest skulle utsätta sig för risken att mista en del af sina kunder och dermed kanske se möjligheten för sin utkomst tillintetgjord.

Innan utskottet går att behandla dessa motioner, vill utskottet erinra om de deri berörda frågornas föregående behandling i Riksdagen.

Vid 1891 års riksdag afgaf utskottet ett betänkande (n:o 11), deri utskottet efter en uttömmande utredning och historik, hvartill utskottet här vill hänvisa, gjorde följande hemställan:

1:o)

att Andra Kammaren för sin del besluter, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i kongl. förordningen angående handeln med vin och maltdrycker den 24 oktober 1885:

dels att försäljning af dessa drycker till afhemtning ej må å landsbygden förenas med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordras,

dels ock att rättighet till försäljning af maltdrycker till mindre belopp än tio liter må å landsbygden förvärfvas i den ordning, som § 11 af förenämnda kongl. förordning redan stadgar i fråga om försäljning af vin.

2:o)

att Andra Kammaren för sin del besluter, det Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, huru på det mest praktiska sätt en gräns må kunna bestämmas mellan svagdricka å ena sidan och starkare maltdrycker å den andra, samt att Kongl. Maj:t, på grund af nämnda utredning, ville vidtaga de förändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., att en sådan gräns bestämmes samt att handeln med svagdricka undandrages de inskränkande bestämmelser, som nu gälla för handeln med maltdrycker i allmänhet, samt ställes på samma linie som handeln med de i § 8 af nämnda kongl. förordning omförmälda dryckerna.

Hvad utskottet sålunda tillstyrkt, bifölls af Andra Kammaren utan omröstning, men afslogs af Första Kammaren, sedan det blifvit af dess tillfälliga utskott afstyrkt.

Vid 1892 års riksdag upptogs frågan åter i Andra Kammaren uti motion n:o 169 af herr P. Waldenström jemte 73 andra af kammarens ledamöter. Tillfälliga utskottet tillstyrkte jemväl då bifall till motionen, hvilken ock bifölls af kammaren utan diskussion.

Första Kammarens tillfälliga utskott, som derefter hade att behandla frågan, afstyrkte förslaget, men då ärendet förekom till behandling i samma kammare, beslöts med 50 röster mot 40 att biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut.

I anledning deraf aflät Riksdagen till Kongl. Maj:t skrifvelsen n:o 39, deruti bland annat yttrades följande:

»Förslaget att bereda en lättare tillgång till åtkomsten af svagdricka, hvilken i någon mån närande läskedryck för de mindre bemidlade blifvit snart sagdt en nödvändighetsvara, samt att på sådant sätt undanröjda eller åtminstone inskränka anledningarne för dem att förtära de dyrare och mera berusande maltdryckerna, anser Riksdagen vara synnerligen beaktansvärdt och böra af statsmagterna understödjas,

för så vidt en följdrigtig lagstiftning i detta ämne kan åstadkommas samt lagens tillämpning låter sig praktiskt genomföras. Härvid torde först böra komma under ompröfning, huruvida ur teknisk synpunkt möjlighet förefinnes att uppdraga en så bestämd alkoholgräns mellan starkare och svagare maltdrycker, att denna gräns kan i lag fästas, och om så är fallet, lärer vidare böra afgöras, hvilken denna alkoholgräns bör vara, samt huru nöjaktig kontroll deraf må vid den praktiska tillämpningen kunna åstadkommas.

För att vinna klarhet i dessa frågor begärdes vid frågans behandling under sistlidet års riksdag utlåtande i ämnet af två sakkunnige män, hvilka samstämmade uttalade den mening, att en gränslinie mellan ifrågavarande drycker bör kunna lagligt uppdragas.

Riksdagen, som anser i hög grad önskvärdt, att en sådan gräns blifver i lag bestämd, men som saknar förutsättningar för att gifva anvisning, huru detta lämpligast må kunna ske, får därför anhålla, att Eders Kongl. Maj:t ville låta utreda, huru på det mest praktiska sätt en gräns må kunna bestämmas mellan svagdricka å ena sidan och starkare maltdrycker å den andra, samt att Eders Kongl. Maj:t på grund af sådan utredning ville vidtaga de förändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., att en sådan gräns bestämmes, samt att handel med svagdricka undandrages de inskränkande bestämmelser, som nu gälla för handel med maltdrycker i allmänhet, samt ställes på samma linie som handel med de i § 8 af berörda kongl. förordning omnämnda dryckerna.»

Med anledning af denna skrifvelse företog Kongl. Maj:t frågan till behandling. Finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå fick befallning att yttra sig om lämpligaste sättet för bestämmande af en gräns mellan svagdricka å ena sidan samt starkare maltdrycker å den andra. Dess underdåniga utlåtande afgafs den 8 oktober 1892. Hufvudsumman af detsamma kan sammanfattas i följande fyra punkter:

a) att svagdricka verkligen kan skiljas från öl och öfriga maltdrycker (sid. 16);

b) att stamvörtens extrakthalt men icke dryckens alkoholhalt bör läggas till grund för bestämmandet af gränsen mellan dessa drycker (sid. 8, 16);

c) att i sådant fall »dricka» bör definieras såsom en maltdryck, beredd af en stamvört, hvilkens extrakthalt icke öfverstiger 7 procent (sid. 13), samt att det bör stadgas förbud att vid handel begagna benämningen »dricka» för drycker, beredda af en vört med större extrakthalt än 7 procent (sid. 19);

d) att bestämmandet af en sådan gräns skulle nödvändiggöra en kontroll vid bryggerierna, hvilken kontroll dock blefve förenad med så dryga kostnader, att den icke torde kunna anordnas utan i sammanhang med en beskattning af maltdrycker (sid. 17).

Detta underdåniga utlåtande föranledde herr civilministern att i fråga om nu afhandlade sak tillråda Kongl. Maj:t att endast så till vida efterkomma Riksdagens önskan, att § 11 i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående handeln med vin och maltdrycker finge en i så måtto ändrad lydelse, att rättigheten att sälja maltdrycker på landet i mindre qvantitet än tio liter blef bunden vid samma villkor som rättigheten att sälja vin. Hvad åter anginge bestämmandet af en gräns mellan svagdricka och starkare maltdrycker, ansåg herr statsrådet, att med afseende på de dryga kostnader, som en nödig kontroll skulle betinga, denna fråga borde *för det närvarande* få förfalla. I sammanhang dermed afstyrkte han äfven bifall till Riksdagens önskan, att förbud måtte stadgas mot att å landsbygden förena vin- och maltdrycks-handel med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras, och det *emedan ett stadgande i det af Riksdagen ifrågasatta syftet måste under nuvarande förhållanden blifva gällande äfven i fråga om svagdricka.*

Hvad herr statsrådet sålunda anført, gillades af Kongl. Maj:t, som i nådig proposition (n:o 46) till 1893 års Riksdag begärde Riksdagens yttrande öfver ett i civildepartementet uppgjort förslag till ändring af bland annat ofvan nämnda § 11 i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. Sedan Riksdagen uttalat sitt gillande af detta förslag, blef det gällande lag den 1 oktober 1893.

Denna förbättring, som nu varit gällande i 2½ år, har dock icke kunnat tysta krafvet på ett fullständigt genomförande af de önskningsmål, som framställes i Riksdagens skrifvelse 1892, så mycket mindre som Kongl. Maj:t i nyss nämnda proposition icke *afslagit* Riksdagens begäran i de två viktigaste punkterna, utan endast *för det närvarande* (sid. 7) och *under nuvarande förhållanden* (sid. 8) låtit saken *förfalla*. Till följd deraf hafva äfven i år flere motioner i ärendet blifvit väckta inom Andra Kammaren. För innehållet i dem har utskottet här ofvan redogjort. Af denna redogörelse framgår, att samtliga motionernas syfte i följande två punkter är ett och detsamma:

1:o) att få en gräns uppdragen mellan öl och svagdricka;

2:o) att göra handeln med svagdricka fri, samt följaktligen få nu gällande lagbestämmelser om vin- och maltdryckshandeln inskränkta till

vinet och ölet, hvarvid med öl menas hvarje maltdryck, som öfverskrider den uppdragna gränsen;

Dertill kommer i motionerna n:is 20 och 213 det yrkandet,

3:o) att nu gällande bestämmelser angående handeln med vin och maltdrycker skärpes så, att handeln med vin och öl icke må förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras;

samt i motionen n:o 213

4:o) att ingen ölhandel å landet må kunna tillåtas utan vederbörande kommuns hörande och bifall.

Utskottet anser lämpligast att behandla ärendet i nu sagda ordning.

Första frågan blir då: *Är det möjligt att bestämma en praktisk gräns mellan svagdricka och öl?* Till svar på denna fråga hänvisar utskottet dels till tvenne vid utskottets betänkande 1891 bifogade utlåtanden, det ena af professorn i kemisk teknologi vid kongl. tekniska högskolan, herr P. Klason, det andra af kemisten vid kongl. flottans marindepartement, herr A. Werner Cronquist, dels till »underdånigt utlåtande i fråga om lämpligaste sättet för bestämmande af en gräns mellan svagdricka å ena samt starkare maltdrycker å andra sidan, afgifvet af kongl. finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå den 8 oktober 1892», dels till tvenne vid detta betänkande fogade bilagor (litt. A och B), utgörande svar på af utskottet framställda frågor, det ena af professorn i hygien vid Karolinska institutet, herr E. Almqvist, det andra af professorn i kemi vid Upsala universitet, herr O. Widman, dels slutligen till en till utskottet insänd skrifvelse från disponenten från svagdricksbryggeriet i Eskilstuna, herr apotekare C. M. Sundberg, hvilken skrifvelse är såsom bil. litt. C vidfogad detta betänkande.

Alla dessa utlåtanden af fullt kompetenta auktoriteter öfverensstämma deri, att en gräns kan bestämmas mellan öl och svagdricka. Bryggaren kan *utan svårighet* göra stamvörten sådan, att den vid jäsnings icke utvecklar öfver en viss procent alkoholhalt. Anmärkningsvärdt är också, att 52 analyser å svagdricka från en mängd bryggerier i olika delar af landet, hvilka kontrollbyrån sidd. 34—36 sammanfört, visa en alkoholhalt af högst 2,22, lägst 0,59, i medeltal 1,33 volymprocent, motsvarande en stamvörtstyrka af högst 7,39, lägst 2,96, i medeltal 4,96 procent. Byrån, som sjelf föreslår »7 procent extrakthalt hos stamvörten såsom gräns mellan dricka och andra maltdrycker», förklarar, att en sådan »vört med 60 procent utjäsning ger en dryck med högst 2,6 volymprocents alkoholhalt», men tillägger, att »så pass hög alkoholhalt sannolikt högst sällan förekommer hos svagdricka, enär detta

dricka numera mestadels brygges af en vört af högst 6 procent extrakthalt och med i medeltal 43 procent utjäsning» (sid. 12 f.). Och byrån förklarar sid. 13, att det »i intet fall torde vara någon svårighet för bryggaren att nedbringa vörtens styrka till 6 à 7 procent och således äfven drickats alkoholhalt till 2,5 volymprocent eller derunder». Men vill en bryggare för ett särskildt tillfälle brygga en alkoholsvag maltdryck med större extrakthalt, så kan han enligt herrar Almqvists och Widmans utlåtanden genom pasteurisering afbryta jäsningen på hvilket stadium som helst. Att detta vållar extra kostnad, torde man icke behöfva taga hänsyn till, då dylik extra god maltdryck alltid betingar högre försäljningspris. De i Upsala vid Erlangens bryggeri anställda försöken att tillverka ett på samma gång extraktrikt och alkoholsvagt dricka hafva ock enligt prof. Widmans utlåtande utfallit så lyckligt, att vetenskapliga analyser af detta dricka under en tid af 20 månader visat en alkoholhalt af *högst 1,96 volymprocent alkohol*, medan »extrakthalten varit *högre än i något annat slag af i landet tillverkade maltdrycker med undantag af porter*». Af herr Sundbergs yttrande framgår dessutom, att äfven *jäsmetoden* väsentligt inverkar på en maltdrycks alkoholhalt i förhållande till extrakthalten.

Sedan man alltså öfvervunnit den förr vanliga invändningen, att öl och svagdricka icke kunde skiljas, så har nu en annan invändning trädt fram, nemligen denna: om det i lagstiftningen skall göras skilnad mellan handeln med öl och handeln med svagdricka, så måste en kontroll anordnas, som förhindrar lagens kringgående eller öfverträdande; en sådan kontroll kommer emellertid att vålla »dryga kostnader» och bör därför icke införas utom i sammanhang med en ölskatt. Denna invändning, uttalad i kontrollbyråns ofvannämnda underdåniga utlåtande (sid. 17), upptogs af Kongl. Maj:t i dess proposition n:o 46 till 1893 års Riksdag och anfördes såsom skäl för att för det närvarande icke låta Riksdagens skrifvelse i denna del till någon åtgärd föranleda.

Utskottet föreställer sig emellertid, att en vidlyftig och dyrbar kontroll icke alls vore af behofvet påkallad. Kontrollbyrån säger (sid. 16), att den icke »betviflar, att bryggarne i allmänhet skola söka att rätta sig efter de nya förhållandena och sträfvat efter att tillverka ett dricka, som verkligen uppfyller det i byråns definition på svagdricka uppställda villkoret». Och så mycket större skäl till denna tro har byrån, »som tillverkaren egentligen icke har något intresse af att brygga drickat starkare än medgifvet är» (sid. 18). Med anledning deraf förmenar ock byrån sjelf på samma sida, att »kontrollörens befattning skulle kunna blifva ganska lättskött och således icke kräfvat någon särdeles hög kostnad».

Från kompetent håll har också utskottet erfarit, att det för bryggarne sjelfva skulle vara en fördel att få en viss gräns bestämd, utöfver hvilken drickats alkoholhalt icke finge gå. Såsom af prof. Almqvists skrifvelse (bil. Litt. A) framgår, har konkurrensen på senare tider tvungit bryggerierna att mer och mer öka alkoholhalten i s. k. iskällardricka. Vid ett inför utskottet af en kemist med komparator utfördt prof visade sig iskällardricka, upphemtadt från Riksdagens restauration, innehålla vida utöfver fyra volymprocent alkohol, d. v. s. hvarje liter af sådant iskällardricka innehåller lika mycket alkohol som 8 å 9 centiliter 50-procentigt bränvin^{*)}. När nu alkoholhalten står i sådant förhållande till vörtens extrakthalt och kvalitet, att en vört af viss extrakthalt icke kan vid utjäsning lemna en dryck med alkoholhalt utöfver en viss procent, så är tydligt, att kostnaden för framställande af alkoholstarkare iskällardricka blir så stor, att all förtjenst försvinner, då man i alla händelser icke kan antaga, att allmänheten skulle finna sig i en höjning af samma drickas försäljningspris. Är det alltså sant, att en bestämd gräns, utöfver hvilken drickas alkoholhalt icke finge gå, skulle vara en fördel för bryggarne, så är det väl ock på samma gång säkert, att de till följd af konkurrensen skulle *hålla ögonen på hvarandra*, så att icke någon öfverskrede gränsen. Utrustade som de äro med instrument och laboratorier, skulle de också vara fullt kompetenta dertill. Och bättre kontroll, än detta skulle blifva, kunde nog staten icke anordna.

Detta om de större bryggerierna, som tillverka både öl och dricka. Hvad åter angår de egentliga svagdricksbryggerierna, så torde de lika litet *hädanefter som hittills* komma att känna sig frestade att tillverka några alkoholstarka maltdrycker. Det låga försäljningspris, som deras tillverkningar betinga, göra det omöjligt för dem. Såvidt utskottet vet, har man aldrig heller hört några klagomål öfver för stor eller skadlig alkoholhalt i deras svagdricka.

Under sådana förhållanden anser utskottet, som sagdt, att en särskild, dyrbar kontroll alls icke är behöffig. Det är nog, att en gräns bestämmes, och att det, i enlighet med hvad kontrollbyrån (sid. 19) föreslår, blir vid äfventyr af straff förbjudet att vid handel begagna benämningen »svagdricka» för maltdrycker, som öfverskrida denna gräns. Sedan må det vara *polismyndighetens* sak att, der misstankar om lagöfverträdelse uppstå eller der angivelse sker, taga prof för att låta undersöka och sedan efter undersökningens resultat lagligen förfara.

^{*)} För jämförelses skull må här anmärkas, att en »stor sup» bränvin af Stockholms utskänkingsbolag innehåller 5 centiliter, en »liten sup» 3,75 centiliter.

Så går det ju till i många andra fall. Så t. ex. får bränvin icke säljas med mindre sprithalt än 40 %, vin icke med större sprithalt än 25 %. Men icke har man för detta stadgandes skull anordnat någon särskild dyrbar kontroll. Den bränvinskontroll, som är, afser endast att *bevaka statens rätt till skatt*, men alls icke att kontrollera *sprithalten i det bränvin, som bränneriegaren säljer*. Sker öfverträdelse af lagens bestämmelser om sprithalten i bränvin eller vin, så blir det polismyndighetens sak att på gifven anledning der ingripa. Alldeles riktigt anmärker också kontrollbyrån sid. 19, att polismyndigheten i afseende på handeln med öl och dricka »finge samma åliggande, som nu tillkommer densamma i afseende å försäljningen af vin, i det att den skall öfvervaka, att icke drycker af mer än 25 % alkoholhalt säljas under benämningen vin».

Är det alltså antagligt, att ett stadgande i nu sagda syfte vida mindre skulle komma att kringgås än många andra lagbestämmelser, så förfaller ock den af kontrollbyrån uttalade farhågan, att den, som *handlade* med svagdricka, skulle kunna komma att oskyldigt få lida för *tillverkarens* förseelse. Äfven nu står hvarje handlande i ansvar för de varor han säljer, men aldrig har klagan försports öfver, att han derigenom utsättes för risken att få oskyldigt lida för förseelser, begångna af den fabrikant, hos hvilken han sjelf på god tro köpt sina varor. Och faran för svagdricksförsäljaren skulle nog icke blifva större.

På hvad sätt gränsen mellan svagdricka och öl borde bestämmas, det tillhör de sakkunnige att utreda. Gentemot kontrollbyråns påstående, att »alkoholhalten ensam icke kan användas att skilja dricka från andra maltdrycker» (sid. 8), utan att gränsen bör bestämmas efter vörtens extrakthalt (sid. 16), vill dock utskottet påpeka, att byrån sjelf säger, att en vört af viss extrakthalt icke vid utjäsning kan lemna en dryck med alkoholhalt utöfver en viss procent (sid. 12), och om så är, synes det utskottet allt annat än omöjligt att till skilnad mellan svagdricka och öl bestämma den vida naturligare gränsen af en viss alkoholprocent, *utöfver hvilken* svagdricka icke finge gå. Så mycket bättre vore detta, som derigenom intet hinder lades för en bryggare, som ville tillverka ett mer extraktrikt och sålunda bättre svagdricka men genom pasteurisering eller på annat sätt förebygga dess utjäsning utöfver den för svagdricka bestämda maximiprocenten af alkohol. I den danska lagen om ölskatt (§ 2) är ock gränsen mellan skattefritt och skattepliktigt öl satt till 2 $\frac{1}{4}$ viktprocent alkohol, hvarförutom tillverkning af malt-dryck med mer än 6 viktprocent alkohol alldeles förbjödes. Om vörtens extrakthalt säges i den lagen icke ett ord. Och har man i Danmark

utan tvekan kunnat taga alkoholhalten till gräns mellan svagare och starkare maltdrycker, så bör detsamma kunna ske äfven i Sverige.

Hvad vidare angår frågan om, *hvilken* alkoholhalt som bör bestämmas såsom gräns, och om den gränsen bör bestämmas i vigt- eller volymprocent, så äro tankarne delade. Derom vill utskottet icke heller säga annat, än att den allmänna meningen i landet, sådan den gifvit sig till känna på nykterhetsmöten, med sällsynt enhällighet uttalat sig för 2 volymprocent. Herr Waldenström har i sin motion såsom önskningsmål antydt »3 à 2 procent». Den danska lagen bestämmer gränsen, såsom nyss är sagdt, till $2\frac{1}{4}$ vigtprocent, hvilket motsvarar ungefär $2\frac{1}{2}$ volymprocent. Hvad som här är nödvändigt är, att en rimlig gräns bestämmes. Ty dessförutan *kan* handeln med de berusande maltdryckerna enligt utskottets åsigt *icke på ett ändamålsenligt sätt ordnas*.

På grund af hvad sålunda är anfördt, hemställer utskottet,

1:o)

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det ville Kongl. Maj:t efter sakkunnig utredning bestämma en gräns mellan svagdricka och starkare maltdrycker samt dervid, om det praktiskt låter sig göra, lägga alkoholhalten till grund för en sådan bestämmeelse.

I sammanhang dermed och under förutsättning af bifall till 1:o) föreslår utskottet vidare,

2:o)

att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det ville Kongl. Maj:t förklara, att handeln med svagdricka skall vara fri från alla de inskränkande bestämmelser, som nu gälla handeln med maltdrycker i allmänhet, och att dessa bestämmelser följaktligen hädanefter endast skola vara tillämpliga på handeln med de starkare maltdryckerna.

I motionerna n:ris 20 och 213 yrkas, att vin- och ölhandeln må skiljas från annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras.

Riksdagen har ock i sin ofvan nämnda skrifvelse 1892 begärt ett stadgande i detta syfte, hvad angår *landsbygden*. Utskottet anser, att Riksdagen saknar skäl att nu frångå sitt då gjorda yrkande, och det så mycket mer som Kongl. Maj:ts befallningshafvandes senast utgifna femårsberättelser framhålla, att den stora tillväxt i förbrukningen af öl, porter och iskällardricka, som de senare åren egt rum, »i väsentlig mån» berott på »den med landthandeln förenade rättigheten att sälja maltdrycker». (Se Sveriges officiella statistik: Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd VII. För åren 1886—1890. Sammandrag sid. 17 f.)

Utskottet hemställer således, allt under förutsättning att en gräns mellan öl och svagdricka bestämmes:

3:o)

att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om sådan ändring i kongl. förordningen angående handeln med vin och maltdrycker, att handeln med vin och öl icke må på landsbygden förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras.

Om utsträckning af samma bestämmelse till *städerna* har motion äfven förut förekommit, och uttryckligt yrkande derpå framställes nu i herr Waldenströms motion n:o 20. Motionerna n:ris 210 och 213 tala icke om någon skilnad mellan stad och land i detta afseende och måste således — äfven de — anses omfatta beggedera. Utskottet hänvisar till de skäl, som herr Waldenström framställt i sin motion, hvilka utskottet anser befogade. Då det i städerna alltid finnes särskilda vin- och ölförsäljningsställen, så är behovet der vida mindre än på landet att få köpa dessa varor i hvarje matvaru- eller diversehandel. Säkerligen förledas många att köpa isynnerhet öl just af den omständigheten, att denna vara säljes och utbjudes i de bodar, der de skola köpa sina lifsförnödenheter. I somliga städer inrätta ock bryggare, enligt hvad utskottet har sig bekant, mjölk och brödbodar i *hufvudsaklig* afsigt att der få sälja sitt öl. Och de veta nog, hvad de göra. Der-till kommer, att många innehafvare af mjölk-, bröd- och andra matvaruförsäljningsställen, som icke *vilja* handla med öl, likväl se sig *tvungna* dertill, emedan deras konkurrentur hafva dylik handel. En sådan lagstiftning, som den här ifrågavarande, skulle för dessa vara en

hjälp, medan den säkerligen i nykterhetsafseende skulle vara till gagn för allmänheten, som dock lätteligen finge sitt behof af *maltdrycker* tillfredsstäldt genom den frigifna handeln med *svagdricka*.

Äro vinet och de starkare maltdryckerna *verkliga rusdrycker*, så synes ock ungefär samma anledning förefinnas att skilja handeln med dem som med de *destillerade* spritdryckerna från annan handel. Utskottet, som dessutom tror, att en skilnad i lagstiftning för stad och för land icke bör göras, der icke ett särskildt behof påkallar det — något som här enligt utskottets mening icke är fallet — kan således icke annat än biträda motionerna i denna del och hemställer därför under förutsättning af bifall till näst föregående punkt,

4:o)

att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om sådan ändring i kongl. förordningen angående handeln med vin och maltdrycker, att handel med vin och öl icke heller i stad må förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras.

Hvad slutligen angår det i motionen n:o 213 framställda yrkandet »att ingen ölhandel på landet må kunna tillåtas utan vederbörande kommuns hörande och bifall», ämnar utskottet företaga denna fråga i sammanhang med behandlingen af en annan motion, som ännu hvilar på utskottets bord, hvilket utskottet härmed får för kammaren

5:o)

anmäla.

Stockholm den 20 mars 1896.

Å utskottets vägnar:

P. WALDENSTRÖM.

Reservationer

1:o) af herr *A. F. Ohlsson* från Vexjö, som ansett att utskottets yttrande och hemställan bort hafva följande lydelse:

Sammanställer och jemför man de nu ifrågavarande motionerna, visar det sig, att uti alla framhålles och åberopas ett gemensamt hufvudsyfte, nemligen nykterhetens befrämjande.

Å ena sidan vill man främja detta syfte genom åstadkommande af sådan lindring i nu gällande bestämmelser angående försäljning af maltdrycker, att den alkoholsvaga maltdrycken (svagdricka) blifver lättare tillgänglig för den stora allmänheten än hvad nu är förhållandet, och å den andra genom sådan skärpning af samma bestämmelser, att den alkoholstarka maltdrycken (öl m. m.) blifver mera svåråtkomlig än den för närvarande är.

I båda fallen är det emellertid för möjliggörande af olika lagbestämmelser nödvändigt, att lagen gör en bestämd åtskilnad mellan ifrågavarande slags drycker, eller med andra ord uttryckligen bestämmer, huru och hvar gränsen mellan den starkare och svagare maltdrycken är att söka och finna.

Innan utskottet inlåter sig på ifrågavarande spörsmål, torde det vara lämpligt att med några ord närmare beröra de lagstiftningsåtgärder, som motionärerna vilja förverkliga genom bestämmandet af en dylik gräns.

Vigten och värdet af dessa praktiska åtgärder torde nemligen böra tillmätas afgörande betydelse, då man med föranledande af motionerna skall klargöra sin mening om nyttan och behovet deraf, att en s. k. svagdricksgräns varder i lag fästad.

Då i motionen n:o 210 ifrågasättes, att handeln med *svagdricka* undandrages de inskränkande bestämmelser, som nu gälla för handeln med maltdrycker i allmänhet, samt ställes på samma linie som handeln med de i § 8 af kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885 omförmälda drycker — frågar man sig ovilkorligen, om dessa bestämmelser verkligen äro så

restriktiva, att arbetarebefolkningen för närvarande har någon svårighet att åtkomma och inköpa sitt behof af svagdricka.

Man frågar sig, om den svagdricksförbrukande allmänheten i nyssnämnda hänseende verkligen och med fog gjort några klagomål eller något missnöje gällande mot nuvarande bestämmelser angående handeln med maltdrycker.

Man frågar sig, om det för samhället och befolkningen verkligen är behöfligt och om det kommer att medföra sann båtнад, att svagdrickskrogar etableras litet hvarstädes, der man kanske efter åratals mödosamt arbete så småningom lyckats frigöra sig från annan krog-rörelse.

På dessa och flera liknande frågor har utskottet för sin del icke kunnat svara ett obetingadt ja.

Då vidare i motionerna n:is 20 och 213 ifrågasattes, att handeln med *öl* icke skulle få förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras, har utskottet visserligen funnit detta önskemål, åtminstone för så vidt det har afseende på landsqygden, vara fullt berättigadt, och utskottet är för egen del öfvertygadt, att, derest Riksdagen fortfarande hyser en sådan önskan och vill medverka till densammas realiserande, några så vidtgående åtgärder alldeles icke behöfva för ändamålet vidtagas som att medelst lag söka åvägabringa och genomföra en gränsskilnad mellan *öl* och svagdricka, ty med den kännedom utskottet tror sig ega om svagdrickshandelns utöfvande på landet, skulle numera, med de förändrade förhållanden som inträdt efter den s. k. tiolitersförordningens trädande i kraft, någon afsevärd olägenhet för svagdrickskonsumenter desto mindre förorsakas deraf, att maltdryckshandeln i sin helhet skildes från annan anmälningspliktig handel, som svagdricka i egentlig mening sällan saluhålles af de landthandlande, hvilka fortfarande idka försäljning af maltdrycker för afhemtning.

Utskottet ställer sig således ganska tveksamt, huruvida förverkligande af de utaf motionärerna påyrkade lagstiftningsåtgärder — och några andra har utskottet i närmaste sammanhang med motionerna gifvetvis icke kunnat taga hänsyn till — det må anses önskligt och behöfligt att bestämma en gräns mellan svagdricka och *öl*.

Ehuru utskottet har en sådan uppfattning af de nu förevarande motionerna, har utskottet, såsom redan förut blifvit antydt, i allt fall icke velat undandraga sig att i sin mån söka belysa frågan om möjligheten och lämpligheten att i handelsafseende medelst lag skilja mellan alkoholsvaga och alkoholstarka maltdrycker, helst denna fråga af många omfattats med lifligt intresse, samt lösningen af densamma förmenats

vara af mycket stor betydelse för möjliggörande af ett framgångsrikt lagstiftningsarbete till nykterhetens fromma.

För sådant ändamål anser sig utskottet till en början böra delvis erinra om innehållet i Kongl. Maj:ts till 1893 års Riksdag aflåtna proposition n:o 46, hvilken föranleddes af Riksdagens skrifvelse den 30 april 1892, n:o 39, deri Riksdagen af anförda skäl anhöll, bland annat, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, huru på det mest praktiska sätt en gräns måtte kunna bestämmas mellan svagdricka å ena sidan och starkare maltdrycker å den andra.

Uti berörda kongl. proposition meddelas härom följande:

»I fråga om lämpligaste sättet för bestämmande af en gräns mellan svagdricka, å ena, samt starkare maltdrycker, å andra sidan, har finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå, till åtlydnad af nådig befallning, afgifvit underdånigt utlåtande af den 8 oktober 1892. Af detta utlåtande inhemtas: att icke hvarje alkoholsvag maltdryck är svagdricka; att mellan maltdrycker af olika slag hvarken i afseende å materialets beskaffenhet eller i afseende å tillverkningssättet finnes någon grundväsentlig åtskilnad; att enligt bryggeritekniken skilnaden mellan porter och öl, å ena, samt dricka, å den andra sidan, är att de båda förra dryckerna tillverkas af en stamvört med jemförelsevis hög extrakthalt, under det att dricka har en stamvört med låg extrakthalt; att skilnaden åter mellan bayerskt (pilsner m. m.) öl och iskällardricka, å ena, samt svensköl och fatsvagdricka, å andra sidan, är att de förra maltdryckerna äro underjästa, under det att svensköl och fatsvagdricka äro tillverkade medelst öfverjäsning; att alkoholhalten i öl visserligen betingas af stamvörtens extraktstyrka, men närmast af extraktets beskaffenhet; att en och samma extrakthalt således efter utjäsningen icke alltid gifver samma alkoholhalt; att till följd deraf alkoholhalten i öl och svagdricka icke blir så konstant, att den kan tjena till åtskilnad mellan dem, enär det finnes svagdricka, i hvilket på grund af en fullständigare utjäsning alkoholhalten till och med uppgår till samma värde som i öl; att högre alkoholhalt kan förekomma hos iskällardricka än hos bayerskt och pilsneröl; att iskällardricka i allmänhet är alkoholstarkare än svensköl, och att äfven vanligt fatsvagdricka kan innehålla mera alkohol än svensköl; att hos öfverjästa maltdrycker och äfven hos andra, fastän i mindre grad, inträder en ganska märkbar förökning i alkoholhalten i mån som drycken blifver äldre; att, hvad särskildt angår svagdricka, detsamma under alla förhållanden undergår en mer eller mindre stark efterjäsning, tills denna hunnit en kulminationspunkt, hvar efter alkoholhalten åter aftager; att derföre alkoholhalten ensam icke

kan användas att skilja dricka från andra maldrycker; att det icke heller går för sig att uppställa en viss alkoholhalt såsom gräns mellan alkoholsvagare och alkoholstarkare maldrycker, i fall man skulle vilja sålunda, med bortseende från tillverkningssättet, klassificera maldryckerna; att det då nemligen skulle mycket lätt kunna inträffa att en handlande, som ena dagen från ett bryggeri inköpte ett parti svagdricka, hvilket då verkligen vore en alkoholsvag dryck, utsatte sig för att begå lagbrott, när han ett par dagar senare åter sålde samma vara, hvilken under tiden, honom ovetande och utan hans förvållande, undergått en så väsentlig förändring, att den blifvit en alkoholstark dryck; att faran att en maldrycks alkoholhalt skulle genom efterjäsning öfverskrida den bestämda alkoholgränsen naturligtvis blir större, ju lägre denna gräns är; att, enär man genom bestämning af den färdiga maldryckens *både* alkohol- och extrakthalt kan beräkna stamvörtens styrka, man skulle kunna utgå från denna och förklara att drycker, hvilkas stamvört ligger öfver en viss styrka, böra hänföras till öl, hvaremot de, hvilkas stamvört ligger vid eller under samma styrka, böra hänföras till dricka; att den extrakthalt hos stamvörten, som sålunda skulle utgöra gräns mellan dricka, å ena, samt öl och andra maldrycker, å andra sidan, måste bestämmas så, att alkoholhalten hos de maldrycker, som enligt definitionen skulle anses såsom dricka, blir så låg som möjligt, och drycker, som för närvarande gå under benämningen dricka, så vidt möjligt komma att fortfarande tillhöra denna klass; att alkoholhalten hos de drycker, som skulle hänföras till klassen *dricka*, hvarken bör eller kan sättas högre än ungefär 2,5 volymprocent, om det mål, som i Riksdagens skrifvelse afses, skall kunna uppnås; att byrån på anförda grunder såsom gräns mellan dricka och andra maldrycker föreslår 7 procent extrakthalt hos stamvörten och således anser dricka böra definieras såsom en maldryck beredd af en stamvört, hvilkens extrakthalt icke öfverstiger 7 procent; att beträffande frågan, huru stamvörtens styrka skall kunna med tillräcklig noggrannhet bestämmas, ett af byrån anvisadt sätt finnes, hvarpå under vissa förutsättningar bestämningen af alkohol och extrakt kan temligen hastigt utföras; att för utförandet likväl förutsättes, förutom nödiga apparater och ett passande arbetsrum, en viss vana vid finare vägning och vid afläsning af finare instrument, hvaremot förkunskap i kemi eller fysik ej i nämnvärd grad erfordras; att, ehuru hithörande operationer helt visst räknas till de lättare på ett kemiskt laboratorium, de dock ej kunna anförtros åt alldeles oöfvade personer; men att ifrågavarande operationer, der kemister och kemiska labora-

torier icke finnas att tillgå, dock torde kunna å hvarje apotek med lätthet utföras.

Vidare anför byrån beträffande frågan huruvida det i praktiken blir möjligt att öfvervaka att den af byrån föreslagna skilnaden mellan öl och dricka, om den blefve i lag bestämd, icke öfverskrides, att det till en början torde vara tydligt att en återförsäljare, som hos en bryggare inköper ett parti dricka, icke sjelf kan kontrollera, att den vara han erhåller verkligen är dricka, likasom det icke torde kunna ifrågasättas, särskildt när man fäster afseende på hvilka personer i detta fall skulle blifva återförsäljare, att de för en dylik undersökning skola anlita sakkunnig person; att återförsäljaren alltså, som i första hand kommer att drabbas af ansvaret, skulle nödgas att uteslutande lita på bryggarens uppgift; att man vid sådant förhållande måste befara, att i många fall återförsäljarne blifva utsatta för allt för stort äfventyr att få böta för bryggarnes försummelse eller okunnighet, då ännu säkerligen finnas rätt många små bryggerier, hvilka skötas af personer, som sakna alla förkunskaper och som svårligen kunna bedöma huruvida vörten har den rätta styrkan eller icke; att det äfven för polismyndigheterna, som skulle öfvervaka förordningens efterlefnad, säkerligen blefve mycket svårt att fullgöra sina skyldigheter, om hela kontrollen skulle hvila på dem, enär de icke sjelfva kunde verkställa den behöfliga undersökningen på drickat, utan denna måste göras af en kemist; att det enligt byråns uppfattning sålunda knappt blifver möjligt att i afseende å vilkoren för försäljningen skilja svagdricka från öfriga maltdrycker utan att underkasta drickstillverkningen en viss kontroll, gående ut på att tillse att vörten, när den sättes till jäsning, ej har för hög extrakthalt; att emellertid till följd af de dryga kostnaderna en sådan kontroll icke lär kunna anordnas annorledes än i samband med en beskattning af maltdrycker; att genom kontrollens förläggande till bryggerierna återförsäljarne visserligen blefve fredade för ofrivilliga lagöfverträdelse, men att polismyndighetens biträde därför icke blefve öfverflödigt, enär det naturligtvis tillkomme denna att tillse, det icke en handlande, som hade rättighet att sälja dricka, begagnade denna rättighet såsom täckmantel för smyghandel med öl; att polismyndigheten således i detta afseende finge samma åliggande, som nu tillkommer den i afseende å försäljning af vin, i det att den skall öfvervaka att icke drycker af mer än 25 proc. alkoholhalt säljas under benämningen vin, hvilken tillsyn visserligen skulle i någon mån underlättas, derest det stadgades förbud att vid handel begagna benämningen dricka för drycker, beredda af en vört med större extrakthalt än den föreslagna gränsen (7 proc.).»

Sedan kontroll- och justeringsbyråns utlåtande sålunda refererats, anförde föredragande departementschefen vidare:

»Genom hvad kontroll- och justeringsbyrån i sitt utlåtande anför synes det mig vara ådagalagdt, att det svårligen låter sig göra att i fråga om villkoren för försäljning fastställa en gräns mellan svagdricka och andra maltdrycker, utan att de bryggerier, som tillverka svagdricka, underkastas en kontroll, gående ut derpå, att vörten, när den sättes till jäsning, icke har för hög extrakthalt; men då en sådan kontroll måste blifva förenad med dryga kostnader, synes den mig icke kunna ifrågakomma annat än i förening med beskattning af maltdrycker. Vid sådant förhållande anser jag frågan om bestämmande af en dylik gräns böra för det närvarande förfalla och tillstyrker följaktligen, att Riksdagens framställning i denna del icke måtte till någon vidare Eders Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda.»

Kongl. Maj:ts beslut fattades i enlighet med föredragande departementschefens hemställan.

Af den utredning och de undersökningar, som hittills blifvit i ärendet verkställda, samt de yttranden, som af sakkunnige meddelats, torde särskildt böra i minnet fasthållas och noga bemärkas, att svagdricka med de tillverkningsmetoder, som hos oss användas, under alla förhållanden — och endast med undantag för det fall, att svagdrickat pasteuriserats och derefter icke utsatts för sådana inflytelser, som förtaga verkan af pasteuriseringsåtgärden, en åtgärd som dock med afseende å svagdrickstillverkningen i stort sedd icke för närvarande kan tillmätas någon afsevärd praktisk betydelse — undergår en mer eller mindre stark efterjäsning, hvarunder alkoholhalten i svagdrickat alltjämmt ökas, tills en maximigräns uppnåtts, hvarefter alkoholhalten åter aftager.

Alkoholhaltens ökning uti svagdricka är beroende af flerfaldiga förhållanden, såsom stamvörtens styrka och sammansättning, jästens mängd och beskaffenhet, temperaturförändringar m. m.

Alkoholhaltens aftagande deremot sammanhänger med vissa andra kemiska processer, som försiggå uti svagdricka, i det mjölksyre- och smörsyrejäsning samt i sin tid ättiksbildning ega rum och åstadkomma, att drickat småningom blir hvad man kallar surt.

Af undersökta fall har det visat sig, att svagdrickats alkoholhalt på fyra dagar kunnat ökas från 0,59 till 1,81 proc., utvisande en ökning af 1,22 proc., samt att alkoholhalten på samma tid kunnat aftaga från 1,88 till 1,19 proc., utvisande en minskning af 0,69 proc.

Alkoholhalten hos svagdricka är således en faktor, som undergår nära nog ständig vexling och kan betydligt förändras blott på några få dagar. Det synes hufvudsakligen hafva varit detta kända och ostridiga förhållande, som gjort, att kontroll- och justeringsbyrån för sin del icke kunnat tillmäta en dylik vexlande faktor afgörande betydelse såsom gränsskilnad mellan svagdricka och öfriga maltdrycker.

Byrån har nemligen vid öfvervägande af lämpligaste utvägen att ur teknisk synpunkt bestämma en svagdricksgräns ansett sig böra lägga hufvudvigten vid stamvörtens extrakthalt och sålunda kommit till det resultat, att svagdricka kan definieras som »en maltdryck beredd af en stamvört, hvilkens extrakthalt icke öfverstiger 7 proc.» Enligt verkställda analyser och beräkningar skulle nämnda procent extrakthalt hos stamvörten motsvara ungefär 2,5 volymprocent alkoholhalt i svagdrickat.

Något fullt konstant förhållande mellan stamvörtens extrakthalt och den färdiga maltdryckens alkoholhalt kan dock, såsom förut blifvit antydt, i verkligheten icke åstadkommas eller påvisas.

Skall emellertid en sålunda tekniskt konstruerad gräns omsättas i praktiken och göras gällande, exempelvis vid rättsligt förfarande, är det till en början tydligt och klart, att maximigränsen i lagen måste vara fixerad vid en viss bestämd procentsiffra, vare sig denna siffra anknytes vid stamvörtens extrakthalt eller den saluhållna maltdryckens alkoholhalt.

Hvilkendera af dessa båda sistnämnda faktorer, som bör i skilnads-hänseende vara bestämmande, är helt och hållet beroende på det speciella område, för hvilket lagstiftning påkallas. Gäller det att åstadkomma lagbestämmelser för *försäljning* af maltdrycker samt göra försäljningsvilkoren beroende af den mer eller mindre rusgifvande egenskapen (alkoholhalten) hos olika slag af dessa drycker, måste lagen tydligtvis angifva den fixa procentsiffra (alkoholgräns), der denna deras skiljaktiga egenskap inträder.

Det förefaller således utskottet, som om svagdricka i en försäljningslag bör definieras såsom en maltdryck, hvars alkoholhalt icke öfverstiger en viss bestämd (exempelvis 2,5) volym- eller viktprocent.

Kontroll- och justeringsbyråns förut anmärkta definition på svagdricka lämpar sig enligt utskottets mening icke för en lag angående försäljning af maltdrycker, men låter deremot väl försvara sig i en lag angående *tillverkning* af dylika drycker.

Och härmed får utskottet osökt anledning att beröra det nära och i vissa fall oskiljaktiga sambandet mellan tillverkning och försäljning af maltdrycker.

Det är nemligen tydligt, att lagbestämmelser om gränsskilnad mellan svagdricka och öl samt dermed sammanhängande olika föreskrifter för försäljning af ena och andra slaget af dessa drycker komma att i första hand och på det allra närmaste beröra sjelfva maltdryckstillverkningen och *tillverkaren, hvilken sistnämnde alltid är öfvenledes försäljare af maltdrycker.*

Varder i lag bestämdt, att svagdricka, då det försäljes, skall i afseende å alkoholhalten innehålla en viss egenskap, ligger det i förhållandets egen natur, att tillverkaren-försäljaren måste anses pliktig att ordna tillverkningen så, att den lagbestämda egenskapen verkligen förefinnes i svagdrickat. En lagbestämmelse om stamvörtens extrakthalt vid svagdrickstillverkning torde således endast vara att betrakta som en naturlig och följdriktig konsekvens af den ifrågasatta bestämmelsen om svagdrickas alkoholhalt vid försäljning.

Tillverkningens lagbindande i detta fall betingas för öfrigt, praktiskt sedt, jemväl deraf, att det till förekommande af en mängd eljest oundvikliga och rättsvidriga förvecklingar mellan *tillverkare* och *återförsäljare* af svagdricka måste anses högeligen önskvärdt, för att icke säga nödvändigt, att tillverkaren blir lagligen skyldig att vidtaga sådana åtgärder, att återförsäljaren icke behöfver riskera ansvar för oförvållade lagöfverträdelser, hvilka tillverkaren i denna sin egenskap kunnat och bort förekomma.

Utfärdas sålunda bland andra i och för tillverkningens reglerande nödiga föreskrifter jemväl en lagbestämmelse, som ålägger tillverkare af svagdricka att vid tillverkningen använda stamvört af exempelvis högst 7 proc. extrakthalt, torde närmast och alldeles särskildt böra tagas i öfvervägande, huruvida en dylik bestämmelse skäligen kan antagas blifva behörigen iakttagen och åtlydd allenast genom stadgande och tillämpande i vanlig ordning af ansvar för lagens öfverträdande, eller om till äfventyrs härförutom särskild för ändamålet anordnad kontroll vid tillverkningen kan anses erforderlig.

För att bilda sig en sannolik och möjligast säker mening i berörda hänseenden torde åtskilliga omständigheter böra komma i betraktande.

Å ena sidan kan man visserligen till stöd för åsigten om obehöfligheten af särskild kontroll vid tillverkningen anföra, *dels* att tillverkaren så mycket mindre kan hafva något intresse af att använda en starkare stamvört eller med andra ord att tillverka ett alkoholstarkare svagdricka än i lag må varda bestämdt, som råmaterialet i sådant fall blir alltför dyrt, och tillverkaren följaktligen skall finna med sin ekonomiska fördel mest förenligt att vid svagdrickstillverkningen använda

möjligast svaga stamvört, *dels ock* att risken af ansvar och böter, derest svagdrickat, då tillverkaren försäljer detsamma, håller mer än den lagbestämda alkoholhalten, kraftigt skall mana honom att i första hand ställa sig gällande föreskrifter angående tillverkningen till noggrann efterrättelse.

Ä andra sidan får man dock icke förbise eller underkänna vigten af det obestriddiga och faktiska förhållandet, att svagdrickstillverkaren såsom sådan hvarken har eller kommer att göra gällande något annat intresse än det, som rigtar sig på att i görligaste mån tillfredsställa *den konsumerande allmänhetens smak*.

Är det nu desslikes så, — hvilket ju för öfrigt af alla erkännes och af många beklagas, — att smaken för de alkoholstarka maltdryckerna är hos den stora allmänheten förherskande, följer häraf, att intresset ovilkorligen bjuder tillverkaren att, intill dess en motsatt smakrigtning hos allmänheten — eller åtminstone hos hans särskilda kundkrets — *blifver* förherskande, hålla alkoholhalten i svagdrickat så pass hög, som med lag och gängse priser låter sig rimligtvis förena.

Att allmänhetens anspråk på och smak för ett jemförelsevis alkoholstarkt svagdricka i alla händelser komma att ökas och icke minskas, torde ligga i sakens egen natur och för öfrigt följa redan deraf, att svagdrickat tänkes framgent skola ersätta en större eller mindre del af den hittillsvarande ölförbrukningen.

Att den stora allmänhetens smak för de fylliga och alkoholstarka maltdryckerna, hvilka i vårt land ända sedan hedenhös utgjort en omtyckt och högt skattad folkdryck, icke kommer att ändras eller omdanas, på grund deraf att lagen bestämmer en alkoholgräns för svagdricka, kan med desto större skäl tagas för gifvet, som känt och erkänt är, att den högre alkoholhalten hos hvarje något så när väl bryggd och utjäst maltdryck *alltid* och *samtidigt* åtföljes af högre *näringsvärde* (extrakthalt) i samma dryck, hvadan således det alkoholstarkare svagdrickat jemväl ur näringsekonomisk synpunkt måste falla sig mera begärligt för allmänheten än det alkoholsvagare.

Om två vanliga och fullt utjästa svagdrickssorter af olika alkoholhalt utbjudas till lika pris, lär i allmänhet hvar och en, som icke uteslutande låter sig ledas af nykterhetshänsyn, välja den alkoholstarkare och näringsrikare sorten framför den alkoholsvagare och näringsfattigare.

Utan fara för misstag eller öfverdrift torde man således med bestämdhet kunna påstå, att *konkurrensen* inom bryggerinäringen, om och när en alkoholgräns för svagdricka möjligtvis varder bestämd, samt ölet och de starkare maltdryckerna genom inskränkande försäljnings-

bestämmelser blifva allt mer och mer svåråtkomliga, skall, i och för tillfredsställande af rådande smak hos den stora allmänheten, gå i riktning att göra svagdrickat fullt så alkoholstarkt, som varder med gällande lag samt dess tydning och tillämpning förenligt. Häraf blir åter en sannolik och naturlig följd, att, i samma mån alkoholgränsen sättes låg samt tillverkningen syftar att komma densamma så nära som möjligt, en hel mängd lagöfverträdelser skola förorsakas af oförstånd, oskicklighet, vårdslöshet eller försummelse.

Dessutom torde nog konkurrensen i och för sig gifva mindre samvetsgranne tillverkare anledning att begå ganska många uppsåtliga underslef och förseelser vid tillverkningen, särskildt om förhållandena gestalta sig så, att dylika lagöfverträdelser lätteligen kunna undgå upptäckt och bestraffning.

Hvar och en torde också full väl inse, att, om ingen särskild kontroll finnes anordnad vid tillverkningen, en s. k. svagdricksbryggare näppeligen blottställer sig för den allra ringaste risk, äfven om han använder stamvört af än så hög extrakthalt, blott han lagar så, att den tillverkade maltdrycken kommer i konsumenternas ego, innan jäsningsen uppbringat dess alkoholhalt öfver den lagbestämda gränsen.

Tydligt är, att, derest kontroll saknas, hvarje tillverkare kan strafflöst tillhandahålla hvarje konsument, som så önskar och är i samförstånd med tillverkaren, s. k. svagdricka af den beskaffenhet, att alkoholhalten går vida utöfver den procentsiffra, som lagen bestämt som alkoholgräns för svagdricka.

Ett kringgående af lagen i vidsträckt omfattning torde desto lättare kunna ske, som efter all anledning svagdricksförsäljningens frigifvande skulle medföra det för både bryggerinäringen och allmänheten föga hugnensamma resultat, att hembrygden för afsalu kommer att i vidsträckt mån utöfvas, hvarigenom både tillverknings- och försäljningsställesnas antal skall högst betydligt förökas, samt tillsynen å efterlefnaden af gällande bestämmelser än ytterligare försvåras. Vid en hel del s. k. svagdricks-krogar skola säkerligen strafflöst kunna tillverkas och försälas visserligen ur sanitär synpunkt dåliga, men icke desto mindre ganska alkoholstarka maltdrycker. Erfarenheten från vårt grannland Finland är i detta fall ganska beaktansvärd och lärorik.

I detta sammanhang torde också böra uppmärksammas, att den vida öfvervägande delen af allt det svagdricka, som förbrukas i landet, säljes af tillverkaren direkt till konsumenten. Äfven ur denna synpunkt torde följaktligen, om svagdricksförsäljningen frigifves, finnas lämpligt och nödigt, att lagbestämmelser om svagdrickas alkoholhalt samt till-

synen och kontrollen å dylika bestämmelsers efterlefnad hufvudsakligen och i första hand rigta sig på reglerandet af sjelfva tillverkningen.

Vill man därför göra det till ett brott att under namnet svagdricka *försälja* en maltdryck, som innehåller alkoholhalt utöfver en viss bestämd procentsiffra, skall man af praktiska hänsyn och på grund af det rådande sambandet mellan tillverkning och försäljning också nödgas ej mindre göra det till ett brott att *för försäljning tillverka* dylikt alltför alkoholstarkt svagdricka än äfven för åstadkommande af något så när rättvisa och effektiva lagbestämmelser i ämnet, på sätt kontroll- och justeringsbyrån samt Kongl. Maj:t förutsatt, göra svagdrickstillverkningen till föremål för *särskild kontroll*. Att — på sätt från visst håll föreslagits — blott och bart utfärda lagbestämmelse, hvarigenom det »blir vid äfventyr af straff förbjudet att vid handel begagna benämningen svagdricka för maltdrycker, som öfverskrida» den i lag bestämda »gränsen» samt derefter i och för tillsynen och kontrollen å denna lagbestämmelses efterlefnad dels förvänta, att bryggarne under rådande konkurrens skola »hålla ögonen på hvarandra, så att icke någon öfverskrede gränsen» dels ock i öfrigt låta »det vara polismyndighetens sak att, der miss-tankar om lagöfverträdelse uppstå eller der angifvelse sker, taga prof för att låta undersöka och sedan efter undersökningens resultat lagligen förfara» — lär icke kunna anses vara med en följdriktig och praktiskt ändamålsenlig lagstiftning i ämnet förenligt.

Utfärdas icke några lagbestämmelser, som vid äfventyr af ansvar ålägga tillverkarne vissa skyldigheter i afseende å tillverkningen af svagdricka, kan påtagligen icke heller någon som helst kontroll å sjelfva tillverkningen med laga verkan utöfvas vare sig af tillverkarne gent emot hvarandra eller af polismyndigheten.

All tillsyn och kontroll måste för sådant fall uteslutande hänföra sig till och utöfvas vid sjelfva *försäljningen*. Att slik försäljningskontroll under alla omständigheter såväl på grund af svagdrickats vexlande och föränderliga alkoholhalt som ock med anledning af svårigheten, för att icke säga omöjligheten, att vid försäljningstillfället på ett i allmänhet nöjaktigt sätt afgöra, huruvida det försålda svagdrickat varit af laglig eller olaglig beskaffenhet, måste blifva ytterst vanskelig och ur rättslig synpunkt otillfredsställande, ligger i sakförhållandets egen natur och lär icke kunna förnekas af någon, som vill se förevarande fråga icke blott från dess teoretiskt tilltalande, utan äfven från dess praktiskt svår-lösta sida.

Tydligt är, att det kommer att bero på ren tillfällighet, huruvida den, som säljer svagdricka, hvilket är beredt af en stamvört, som i sig

innebär möjlighet till utveckling af högre alkoholhalt än den i lag för svagdricka medgifna, blifver lagbrytare eller icke.

Säljes dylikt svagdricka i temligen ojäst tillstånd och innan alkoholgränsen öfverskridits, går säljaren straffri; säljes det deremot senare, blifver han i händelse af åtal förvunnen till straff. Af mycket tvifvelaktigt värde måste i hvarje fall den ifrågasatta lagstiftningen blifva, så länge man icke lyckats uppfinna något enkelt, praktiskt och i hvarje persons hand fullt tillförlitligt instrument, hvarmedelst det låter sig göra att utan vidlyftig omgång snabbt och säkert undersöka och konstatera alkoholhalten i en maltdryck.

Med för närvarande till buds stående tekniska hjälpmedel — man må nu använda destillationsmetoden, komparatorn, ebullioskopet, spektrometern eller viskosimetern — torde i allmänhet en för lagskipningen fullt tillfredsställande undersökning kunna verkställas endast genom mer eller mindre sakkunnige personer. Härigenom icke blott förorsakas särskilda kostnader, utan försvåras naturligtvis i hög grad eller rent af omöjliggöres tillsynen och kontrollen å efterlefnaden samt *tillämpningen* af en lagbestämmelse om svagdrickas alkoholhalt vid *försäljning*. Ty, såsom förut påpekats, alkoholhalten i svagdricka kan under de dagar, som tilläfventyrs komma att förflyta mellan försäljningen och undersökningen, undergå så betydande förändring, att stegringen eller minskningen i alkoholhalten bestiger sig till en eller annan procent.

Af undersökningens resultat kan man således icke med någon grad af visshet bedöma svagdrickats alkoholhalt vid försäljningstillfället.

Skall särskild kontroll vid svagdrickstillverkningen anordnas, torde denna kontroll böra anknyta sig till undersökning af stamvörtens extrakthalt genom dertill särskildt förordnad person.

En dylik kontroll torde kunna ställas antingen så, att vederbörande kontrollant på obestämda tider infinner sig vid bryggeri, der efter föregående anmälan svagdrickstillverkning idkas, eller ock så, att kontrollen göres mera stadigvarande och effektiv. Kontrollkostnaderna kunna visserligen i ena eller andra fallet blifva ganska olika, men uppenbart torde vara, att dessa kostnader här i landet, der svagdrickstillverkning redan för det närvarande idkas vid in emot 600 å vidt skilda ställen belägna bryggerier, under alla omständigheter komma att uppgå till högst betydande belopp.

Att i detta afseende verkställa några sannolikhetsberäkningar är

ytterst vanskligt, men med ledning af antaganden och kalkyler, som blifvit gjorda af de komiterade, hvilka afgifvit »betänkande och förslag angående beskattning af maltdrycker med iakttagande att svagdricka fritages från beskattningen», torde kontrollkostnaderna icke kunna sättas lägre än till ett eller annat hundratusental kronor.

Komma svagdricksbryggeriernas antal att på grund af svagdricksförsäljningens frigifvande ökas, stiga naturligtvis kontrollkostnaderna i sammanhang härmed.

Då ifrågavarande kostnader rimligtvis icke böra läggas såsom en ekonomisk tunga å svagdrickstillverkningen, hvars utveckling man vill främja, torde annan utväg ej återstå, än att statsverket får ikläda sig samma kostnader.

I detta sammanhang vill utskottet icke lemna oanmärkt, att de utredningar och förslag, som hittills blifvit gjorda i syfte att här i landet införa beskattning af maltdrycker, gifvit vid handen, att den kontroll, som för sådant ändamål måste införas, *icke* bör ordnas efter det ganska dyrskötta vörtbeskattningssystemet. Två olika slags kontrollsystem skulle sålunda möjligtvis komma att införas vid bryggerierna här i landet.

Både för statsverket och bryggerinäringen måste det emellertid anses vara af den allra största betydelse, att, derest denna näring skall icke blott ur nykterhets- utan äfven ur skattesynpunkt underkastas lagbestämmelser och kontroll, de lagstiftningsåtgärder samt de flera praktiska anordningar och förändringar, som häraf blifva en följd, kunna samtidigt öfverskådas, bedömas och genomföras, samt belöpande kostnader på en gång och i allo beräknas.

Med stöd af hvad här ofvan blifvit anfördt anser utskottet, att svagdricka under nuvarande förhållanden på lagstiftningens väg lämpligen icke kan eller bör i försäljningsafseende skiljas från öfriga maltdrycker.

Vid sådant förhållande och då öfriga i nu förevarande motioner (n:is 210, 20 och 213) gjorda yrkanden uppenbarligen förutsätta och grunda sig på att en gräns mellan svagdricka och andra maltdrycker varder i lag bestämd, så att olika försäljningsvilkor kunna göras gällande för, å ena sidan, svagdricka och, å den andra, öl och vin, hemställer utskottet,

att ifrågavarande motioner (n:is 210, 20 och 213) icke må till någon kammarens åtgärd föranleda.»

2:o) af friherre *I. A. von Knorring*:
mot utskottets hemställanden under punkt. 1 och 2:

»Ehuru erkännande, att det i visst hänseende kan bereda afsevärda fördelar att fastställa en gräns mellan s. k. svagdricka och starkare maltdrycker samt undandraga svagdrickshandeln de inskränkande bestämmelser, som nu gälla för maltdrycker i allmänhet, kan jag dock icke biträda utskottets förslag till skrivelser härom till Kongl. Maj:t. Antager Riksdagen dessa skrivelseförslag, har den nemligen dermed förklarat, att den ovillkorligen önskar en sådan gräns uppdragen samt svagdrickshandeln frigjord utan afseende på hvad en blifvande utredning angående kostnader och möjliga olägenheter kan ådagalägga eller göra sannolikt.

Visserligen har kongl. finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå i en utredning år 1892 visat, att det är möjligt att i fråga om vilkoren för försäljning bestämma en gräns mellan svagdricka och starkare maltdrycker, och visserligen har utskottet sökt visa, att en särskild, dyrbar kontroll å bryggerierna i sammanhang dermed ej är behöflig. Men då så väl nämnda embetsverk som derefter Kongl. Maj:t i sin nådiga proposition n:o 46 till 1893 års Riksdag förklarat sig anse, att en kontroll svårigen kan undvaras och måste blifva förenad med dryga kostnader, är det min mening att Riksdagen icke nu bör binda sig genom ett bestämdt uttalande i saken utan till en början begära utredning angående denna kontroll.

Äfven torde det vara lämpligt, att den hos många utan tvifvel befintliga farhågan, att, i händelse svagdrickshandeln blefve frigifven, smyghandel med öl lätteligen skulle på landsbygden förena sig dermed, utan att polismagten derstädes hade synnerligen stor utsigt att kunna stäfja ofoget — blefve så vidt möjligt är undanröjd genom uttalanden från Kongl. Maj:t och dess befallningshafvanden i länen, innan Riksdagen på ett afgörande sätt bestämmer sin åsigt i saken.

På grund häraf anser jag, att utskottets tvenne skrivelseförslag vid 1:o och 2:o bort vara ett enda förslag, som haft följande lydelse:
att Riksdagen måtte i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t, i ändamål att bestämma en gräns mellan s. k. svagdricka och de starkare maltdryckerna samt att undandraga svagdrickat de inskränkande bestämmelser, som nu gälla för handeln med maltdrycker i allmänhet, ville taga i förnyadt öfvervägande, om en sådan kontroll, som kongl. finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå i sitt utlåtande den 8 oktober 1892 förordar, för att det skall vara möjligt att i afseende å vilkoren för försäljning skilja svagdricka från öfriga malt-

drycker, verkligen är nödvändig, och, om så befinnes, låta utreda, till hvilket belopp kostnaderna för densamma ungefärligen skulle uppgå, samt till nästa års Riksdag afgifva sådan proposition i ämnet, som resultatet af denna utredning och Kongl. Maj:ts åsigt för öfrigt i saken kunna föranleda;»

mot utskottets hemställan under punkt. 3:

»Då utskottets skrifvelseförslag under 3:o gjorts beroende af att en gräns fastställles mellan öl och svagdricka, måste jag af det formella skäl, att jag yrkat afslag på dess hemställan under 1:o och 2:o, äfven göra detsamma på dess hemställan under 3:o. Skulle emellertid utskottets skrifvelseförslag under 1:o och 2:o emot förmodan af Riksdagen antagas, yrkar jag ändock afslag på dess skrifvelseförslag under 3:o af den anledning, att Kongl. Maj:t genom kongl. kungörelsen den 2 juni 1893. redan vidtagit inskränkande bestämmelser i afseende på försäljning af maltdrycker för afhemtning och, såsom jag hoppas, snarligen skall förordna om tillämpning af dessa bestämmelser äfven på försäljning af maltdrycker medels kringföring i enlighet med hemställan från denna Riksdag. Jag anser det nemligen vara bäst öfverensstämmande med den betänksamhet, som bör utmärka Riksdagen, att den söker under en ej alltför kort tid inhemta erfarenhet af huru nämnda inskränkande bestämmelser komma att verka till nykterhetens befrämjande, innan den begär nya sådana;»

samt mot utskottets hemställan under punkt 4;

och

3:o) af herr *N. Jönsson* i Gammalstorp.

Herrar *O. W. Lindh* och *C. Gethe* hafva låtit anteckna att de icke deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet.

Bil. litt. A.

P. M.

På begäran af riksdagsmannen herr lektor P. Waldenström får undertecknad härmed meddela följande angående den undersökning öfver spritsvaga maltdrycker, som för närvarande göres af Svenska Nykterhetssällskapet.

1) Det dricka, som i Stockholm för närvarande säljes under namn af iskällar-, lager- eller pilsnerdricka, är mycket spritstarkt. 30 prof från hufvudstadens alla bryggerier visa följande sprithalt i volymprocent:

	% 3—3.5,	3.5—4,	4,	öfver 4.
Antal prof	5	12	7	6

Närmare 4 procent hålla de alltså, ej så få till och med mera.

Äldre analyser visa ofta mycket lägre sprithalt. Förr höll sådant dricka mycket ofta under 3 procent. Det synes mig påtagligt, att denna förhöjning i sprithalt icke nödvändiggöres af att få drickat njutbart och hållbart. Det är antagligen konkurrensen, som sedan 1891 drifvit fram denna sak.

2) Godt men spritsvagt dricka på buteljer förekommer numera ej mycket i Stockholms handel. Ett par sorter med en sprithalt under 2 procent ha vi dock påträffat på buteljer. Sådant kallas ofta malt-dricka. Från Upsala har ett dricka, kalladt Lundels pilsnerdricka, erhållits, som enligt min smak är godt och håller högst 2 procent sprit.

3) Mycket billigt dricka på fat skall produceras här i stor mängd. Det har mycket låg sprithalt.

4) Ett godt och ganska hållbart, spritsvagt dricka kan fås genom pasteurisering, det vill säga flaskornas upphettning till 65° C., då jästen dödas. Så är nyssnämnda upsaladricka gjordt. Ett annat sätt borde också föra till målet, nemligen utväljandet af en jästras, som ej utjäser vörten mycket. Hvad praktisk betydelse denna sista tanke har, vet jag ej.

5) Fabrikationen af dricka kunde på två vägar föras till en ur nykterhetssynpunkt riktigare ståndpunkt än den närvarande. Vi kunde

söka få iskällardrickat till en sprithalt omkring $2\frac{1}{2}$ procent och vi kunde söka få bryggerierna att bereda ett godt och hållbart, spritsvagt dricka med hjälp af pasteurisering eller af särskilda jästraser.

6) Pröfning af professor Petterssons spritprofvare, kallad komparator, har utförts af kemisten fröken A. Palmqvist, som med denna apparat utfört nyssnämnda analyser. Det har visat sig att apparaten arbetar ganska bra, och det finnes god utsigt för handen, att apparaten kan fås in på de kemiska byråerna, så att allmänheten der kan få sitt dricka undersökt på sprithalt för betydligt lägre pris än för närvarande. Bestämmandet af sprithalten i ett dricka öfver eller under viss gräns kräfvär 15 till 20 minuter. Metoden kan läras af hvem som helst, men kräfvär noggrann inöfning samt ett oftare begagnande af apparaten, derest analyserna skola blifva af värde.

Stockholm den 10 februari 1896.

E. Almquist.

Professor i hygien.

Bil. litt. B.

Upsala den 11 februari 1896.

Lektor P. Waldenström, Riksdagens Andra Kammare, Stockholm.

Såsom svar på edert bref har jag äran meddela följande.

Såsom bekant jäser en maltinfusion vid $3-40^{\circ}$, om den kommer i beröring med jästsvampar. Sådana förekomma ej blott i jäst utan äfven i vanlig, damförande, ej särskildt preparerad luft samt på ytan af föremål, som utsatts för beröring med sådan luft. Genom pasteurisering, upphettning af vätskan i lufttätt slutet kärl till $55-60^{\circ}$ C., beröfvas jästsvamparne sin lifskraft, och vätskan kan sedermera icke jäsas, *förrän* den ånyo kommer i beröring med lifskraftiga jästsvampar.

Utföres pasteuriseringen omsorgsfullt i öfverensstämmelse härmed, är den ett säkert medel mot efterjäsning, till dess kärlet öppnas, men icke längre.

Pasteuriseringen förändrar väl i någon mån maltdryckers smak men så obetydligt, att blott ett uppöfvadt smaksinne märker skilnaden. Den »förstör» således alls icke smaken.

Pasteurisering af svagdricka eller maltdrycker i allmänhet sker alltid på korkade buteljer. Pasteurisering af fatsvagdricka kan visserligen tänkas och skulle i så fall ske i jernkärl, men dermed vore icke mycket vunnet, då effekten vore slut i samma stund man tappade varan på andra, mindre kärl. Pasteurisering på buteljer kan mycket väl utföras äfven i mindre svagdricksbryggerier, men fördyrar naturligtvis varan dels och förnämligast genom buteljeringen, men äfven i någon mån genom sjelfva pasteuriseringsprocessen.

Vill man därför utan att använda pasteurisering göra sig säker om att drickat aldrig kommer att innehålla mer än en viss procent alkohol, måste man från början använda en liten malmängd eller, såsom det på tekniskt språk heter, en stamvört, hvars styrka ej öfverstiger en viss procent (se härom det af herr lektorn och utskottet säkert kända officiella utlåtandet af kongl. finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå af 1892). På detta sätt blir visserligen maximum af alkoholhalt så låg man vill hafva den, men halten af maltextrakt blir ock i samma mån mycket låg.

Att man *kan* tillverka en mycket välsmakande, hållbar maltdryck med *hög* halt af närande extraktivämnen men *låg* alkoholhalt, visar bäst det af Erlangens bryggeri i Upsala sedan ett par år i handeln utsända s. k. »Lundells pilsnerdricka», hvilket jag haft tillfälle att noga följa. Såsom Ni behagade finna af bifogade analyser, har detta dricka under tiden $\frac{20}{1}$, 1894— $\frac{5}{9}$, 1895 aldrig innehållit mer än 1,59 vigts- eller 1,96 volymprocent alkohol, under det att extrakthalten varit högre än i något annat slag af i landet tillverkade maltdrycker med undantag af porter. På grund af framställning af Stockholms goodtemplare går det dricka, som garanteras innehålla mindre än 2 volymprocent alkohol, numera i handeln under namn af »Lundells maltdricka». Jag torde dock böra nämna, att på grund af ett tillfälligt missöde (inköpanDET af nya termometrar, som angåfvo en något annan temperatur än de förut använda) alkoholhalten i »Lundells pilsnerdricka» senaste höst understundom steg något öfver 2 volymprocent. Detta har emellertid föranledt bryggeriet att numera före utsändandet låta kontrollanten analysera hvarje brygd, hvarigenom full säkerhet mot obehagliga öfverraskningar för bryggeriet och allmänheten torde vara vunnen.

Med nöje ställande mig till herr lektorns och utskottets ytterligare tjänst, om sådant önskas, har jag äran teckna

Högaktningsfullt

O. Widman.

Analysen lemnade af prof. O. Widman (se Bil. litt. B.)

1.

Undertecknad, som på anmodan kontrollerat alkohol- och extrakt-halten på s. k. Lundells pilsnerdricka, tillverkad vid Erlangens bryggeri i Upsala, har å prof, uppköpta på olika tider och på skilda ställen här i staden, erhållit följande resultat, sammanställda med motsvarande medeltal för 174 analyser på olika svenska fabrikat af lageröl, 31 analyser på pilsneröl, 39 analyser på iskällar- och lagerdricka och 18 analyser på porter, hvilka analyser äro samlade af kongl. finansdepartementets kontrollbyrå och publicerade i dess officiella utlåtande af år 1892:

Dag för proftagningen.	Egentlig vigt.	Alkoholhalt		Extraktalt	
		i vigts- %	i volym- %	pr 100 gm.	pr 100 cem.
20/1 1894	1,0230	1,05	1,35	6,99	6,55
2/2 1894	1,0239	1,22	1,57	6,63	6,80
17/2 1894	1,0199	1,16	1,49	5,65	5,77
18/4 1894	1,0223	1,00	1,26	6,31	6,46
12/5 1894	1,0216	1,31	1,65	6,16	6,31
15/6 1894	1,0201	1,25	1,57	5,77	5,90
17/7 1894	1,0197	1,56	1,96	5,85	5,95
15/8 1894	1,0176	1,44	1,81	5,23	5,34
15/10 1894	1,0168	1,56	1,96	4,98	5,08
8/11 1894	1,0219	0,89	1,13	6,11	6,25
12/11 1894	1,0218	1,12	1,42	6,04	6,18
22/11 1894	1,0210	1,31	1,65	5,92	6,06
14/1 1895	1,0213	1,12	1,42	5,97	6,11
Medeltal	1,0209	1,28	1,56	5,92	6,06
Lageröl	—	4,24	5,35	5,79	—
Pilsneröl	—	3,76	4,72	4,77	—
Iskällar- och lagerdricka	—	2,62	3,28	3,33	—
Porter	—	6,07	7,65	7,22	—

Upsala den 22 januari 1895.

J. A. Bladin.

Fil. dr, docent vid Upsala universitet.

Sedan styrelsen för Erlangens Bayerska Bryggeri-Aktiebolag i Upsala anhållit om mitt yttrande öfver det af detta bryggeribolag tillverkade s. k. *Lundells Pilsnerdricka*, får jag härmed efter tagen kännedom såväl om varan själf som därå utförda analyser afgifva följande utlåtande.

Enligt af docenten i kemi vid Upsala universitet d:r J. A. Bladin å tre olika brygder utförda analyser har detta pilsnerdricka i medeltal befunnits innehålla 1,14 vigts- och 1,47 volyms- % alkohol och en extrakthalt af 6,22 % pr 100 gram.

På grund häraf får jag förklara, att detta s. k. *Lundells Pilsnerdricka*, som besitter en frisk och angenäm smak, med hänsyn till sin *ovanligt låga alkoholhalt*, måste anses för *helsan oskadligt*, samt att det i anseende till sin *höga halt af närande extraktivämnen* i förening med låg alkoholhalt är att ur helsans synpunkt föredraga framför alla de fabrikat af såväl bayerkst öl och pilseneröl som ock iskällardricka, å hvilka kemiska analyser till ett antal af inalles 244 äro meddelade i kongl. finansdepartementets kontrollbyrås officiella utlåtande af år 1892. Hvilket härmed betygas.

Upsala den 18 mars 1894.

S. E. Henschen

professor i praktisk medicin vid Upsala univ.,
öfverläkare & Akademiska Sjukhuset.

På grund af bifogade, af docenten J. A. Bladin utförda analyser å s. k. »*Lundells Pilsnerdricka*», tillverkad vid Erlangens bryggeri i Upsala, får jag om det analyserade drickat uttala det omdömet, att dess halt af alkohol är så låg, att den enligt min mening är för helsan alldeles oskadlig, samt att drickat genom dess ovanligt höga halt af extraktivämnen är — med hänsyn till näringsvärdet — öfverlägset alla andra af mig till sammansättningen kända slag af iskällar- och lagerdricka eller svagdricka.

Upsala den 24 mars 1894.

Olof Hammarsten

professor.

2.

Undertecknad, som på anmodan kontrollerat alkohol- och extrakt-halten på s. k. Lundells pilsnerdricka, tillverkad vid Erlangens bryggeri i Upsala, har å prof, uppköpta på olika tider och på skilda ställen här i staden, erhållit följande resultat:

Dag för proftagningen.	Egentlig vigt.	Alkoholhalt		Extraktalt	
		i vigtsproc.	i volymproc.	pr 100 gr.	pr 100 cem.
8 nov. 1894	1,0219	0,89	1,13	6,11	6,25
12 nov. 1894	1,0218	1,12	1,42	6,04	6,18
22 nov. 1894	1,0210	1,31	1,65	5,92	6,06
16 jan. 1895	1,0213	1,12	1,42	5,97	6,11
23 jan. 1895	1,0212	1,19	1,49	5,97	6,11
1 febr. 1895	1,0195	1,12	1,42	5,57	5,69
6 mars 1895	1,0203	1,06	1,34	5,75	5,88
30 mars 1895	1,0208	1,19	1,49	5,84	5,97
19 april 1895	1,0237	1,12	1,42	6,55	6,72
29 maj 1895	0,0262	0,84	1,06	7,18	7,88
25 juni 1895	0,0223	1,12	1,42	6,26	6,41
23 juli 1895	1,0209	1,44	1,81	6,02	6,16
21 aug. 1895	1,0199	1,56	1,96	5,82	5,95
5 sept. 1895	1,0203	1,19	1,49	5,77	5,90
Medeltal	—	—	1,46	6,06	6,20

Upsala den 20 oktober 1895.

J. A. Bladin.

Medeltal af kontrollbyråns analys å olika svenska fabrikat:

	Alkohol volym procent.	Extrakt per 100 gr.
Lageröl	5,35	5,79
Pilsneröl	4,72	4,77
Iskällardricka	3,28	3,33

Likheten med originalet intyga:

Willgott Lundell.

A. Lundell.

Bil. Litt. C.

Om olika metoder vid maldryckstillverkning.

Beträffande maldrycksfrågan i dess senaste skede, eller svagdricksförsäljningens frigifvande från förordningen om försäljning af vin och maldrycker, torde måhända en redogörelse för tillvägagångssättet vid tillverkningen af svagdricka ega något värde för den utom facket stående, som vill söka skilnaden emellan s. k. starkare och svagare maldrycker. Det är ju godt, att en gräns gifves i alkoholhalten, men åtskilliga uttryckssätt och slutsatser, som dervid användas, äro skefva. Bland annat söker man finna en lätt kontroll uti att mäta modervörtens ekstrakthalt och derefter beräkna alkoholhalten i den färdiga drycken, så att t. ex. 6 procent extrakt skulle lemna t. ex. 2 volymprocent alkohol. Detta må nu vara rätt angående maldrycker, beredda vid ett bayerskt bryggeri, der *två jäsningar* och s. k. *underjäst* begagnas samt *lagring under c:a 3 månaders tid*. Ett annat blir resultatet vid ett svagdricksbryggeri, der endast *en jäsning* under *högst 4 dygn* företages och dertill med ett annat slag af jäst, s. k. *öfverjäst*. Redan på tredje dygnet efter bryggningen är drickat färdigt och utlemnas genast till konsumenten. Äfven vid 10 à 12 procent ekstrakthalt uppstår på denna tid ingen nämnvärd alkoholhalt. I allmänhet hålla svagdricksbryggerierna sitt vanliga svagdricka vid en ekstrakthalt af 5 à 6 procent, samt en annan bättre sort omkring 10 procent, båda nästan utan alkohol. Det omtalade beräkningssättet, att bestämma alkoholhalten efter vörtens ekstrakthalt, duger endast då, när allt socker under längre tids lagring, 2 à 3 månader, får öfvergå till kolsyra och alkohol. Till detta 2 à 3 månaders lager af dricka skulle för ett något så när stort svagdricksbryggeri, med en omsättning t. ex. af dricka efter 100,000 kilo malt pr år, erfordras lagringsfat, rymmande 200,000 liter samt källare till dessa kärles förvaring. Den totala frånvaron af sådana kärle borde väl bäst bevisa, att endast svagdricka tillverkas, likasom att den återförsäljare, som försäljer dricka från kärle, märkta med ett sådant bryggeris stämpel, handlar med lofifna varor.

Så är förhållandet med alla svagdricksbryggerier.

Gemensamt för all bryggning är maltets uppblötning, utlakning med vatten af lagom värmegrad under stark omröring, tills stärkelsen

med den befintliga diastasens tillhjälp öfvergått till maltos, dextros m. m. samt öfvergått i lösning, denna vörts afkylning, sedan den förut blifvit kokt under humletillsats tills ägghviteämnena koagulerats och afskilts. De starkare maldryckerna (således å de bayerska bryggerierna) jästa nu vörten med *underjäst* vid 4 å 5 grader, en långsam jäsning under cirka 14 dagar inträder, hvarvid under kolsyre- och alkoholbildning *jästen sjunker till jäskarets botten*, den jästa vätskan afdrages på mindre kärl i och för efterjäsning samt öfverföres derpå till lagringsfat, att lagras under cirka 3 månader, och är sedan färdig att utsändas till konsumenterna. Detta är då bayerskt öl. Vid de svagare maldryckernas tillverkning å våra svagdricksbryggerier deremot jästas den förut omtalade vörten med s. k. *öfverjäst* vid en temperatur af 13 å 14 grader, ja ännu högre. Jäsningen går vid denna temperatur raskt, redan efter 48 timmars jäsning är drickat färdigt; jästen, som bildats, ligger som ett tjockt, segt täcke *på ytan* och hindrar kolsyran att gå bort, drickat tappas direkt från karet på småankaren, som genast eller så fort ske kan utköras till konsumenterna. Större lager än för 4 å 5 dagar finnes aldrig, utan en blifvande brygds storlek beräknas efter de beställningar, som finnas inne eller väntas. Skulle åtgången vara mindre än som beräknats, aftappas det osålda drickat på ett par leglar, och nästa brygd måste uppskjutas, så att den ej blir färdig förr än förra brygden är slutsåld.

På de flesta bayerska bryggerier bruka de första urlakningarna å maltet användas till starkare maldrycker och endast de sista användas till svagdricka.

Af ofvanbeskrifna metoder framgår bland annat, att ej den större eller mindre mängden maltextrakt i vörten bestämmer, som mången tror, en drycks alkoholhalt, utan att *det är jäsmetoden, lagring och temperatur, som bestämma, om ett dricka skall hänföras till starkare eller svagare*, ty då ofvan beskrifna *underjasta* dryck håller mycket alkohol och litet extraktivämnen, håller det *öfverjasta* drickat nästan ingen alkohol, men så mycket mera närande extraktivämnen. Hvad isdrickat beträffar, som jäses lika med ölet, d. v. s. med underjäsning och lagring, beror dess ringa alkoholhalt derpå, att det i vörten aldrig varit så mycket extrakt, att någon större mängd alkohol kunnat bildas, men så finnes det heller inga extraktivämnen kvar, dess värde som näringsmedel är lika med noll. Smaken på de s. k. starkare, isdrickat deruti inbegripet, är genom beredningsmetoden helt olika det öfverjasta svagdrickat, så att redan denna med lätthet torde för kontrollant eller polisman angifva hvad slags dryck han har framför sig, hvilket ju äfven

ger sig till känna af priset, som är cirka 4 öre pr liter för vanligt svagdricka, till hvilket pris ingen starkare maltdryck kan säljas.

Om ej smaken vore så olika, skulle fusk å ett försäljningsställe kunna ske medelst inblandning af öl i ett maltstarkare *svagdricka* (cirka 10 å 12 procent), s. k. svensköl, julöl och dylikt, då dess pris är cirka 15 öre och på den grund ej hinder mötte att inblanda öl, eller enbart öl utgifvas för svagare maltdryck.

För vår del anse vi omöjligt att sådant fusk ostraffadt eller opåtaladt kunde bedrivas, i synnerhet som ju en liten profningsapparat lär vara uppfunnen.

Så mycket är säkert, att vanligt svagdricka med extrakt af t. ex. 6 procent omöjligt kan föranleda falsarier, om det blefve frigifvet från maltdrycksförordningen vid försäljning.

Ett stort mål vore vunnet, som skulle välsignas af hvarje nykter och ordentlig arbetare, om vanligt svagdricka från fat eller ankare (ej å buteljer) kunde fritt få köpas å hvarje plats såväl på landet som i stad. På den svage, oordentlige skulle säkert den lätta tillgången på svagdricka verka derhän, att han småningom lärde sig med denna dryck släcka sitt begär efter starkare vara.

Eskilstuna den 18 februari 1896.

C. M. Sundberg.

Apotekare,

Disponent för svagdricksbryggeriet i Eskilstuna.